

عنوان مقاله:

رهیافتی جغرافیایی بر علل تمرکزگریزی سیاسی و ایجاد خانات سه گانه در فرارود (قرون ۱۶-۲۰م. / ۱۰-۱۴ق)

محل انتشار:

پژوهشنامه خراسان بزرگ، دوره 13، شماره 47 (سال: 1401)

تعداد صفحات اصل مقاله: 14

نویسنده:

سیده فهیمه ابراهیمی - استادیار، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

خلاصه مقاله:

سرزمین فرارود گرچه متصل به فلات مرکزی ایران و در بسیاری از موارد تحت سلطه نیروهای سیاسی مشترک با آن قرار داشت، اما تجربه های متفاوتی از عدم تمرکز را در عرصه حکمرانی از سر گذراند. شکل گیری شاه نشین های نیمه مستقل در عهد باستان، نفوذ نیروهای ترک و مغول در عهد اسلامی و پیوستگی و گسستگی از خراسان، نمودی از این تجربه های زیسته است که در عین تعلق به جهان ایرانی، دنیای متمایزی را برای باشندگان خود رقم زده است. در تداوم این حیات متفاوت، از قرن ۱۶م. / ۱۰ به بعد به تدریج شکل جدیدی از نظامهای قدرت با نام خانات سه گانه (بخارا، خیوه و خوقند) در پهنه فرارود ظاهر شد. در نوشتار حاضر با محوری یافتن نقش جغرافیای خاص فرارود در عدم تمرکز سیاسی در آن، این مساله را بی گرفتیم که: «چرا جغرافیای آسیای مرکزی طی این قرون، شکل خاصی از حکمرانی را در قالب ساختار متکثر و مستقلی چون خانات سه گانه فراهم آورده است؟» پاسخ آغازین ما این است که «تقطیع قلمرو آسیای مرکزی به واسطه بیابانهای سهمگین و رشته کوههای بلند، سه صفحه مجزای جغرافیایی در بخش میانی آن ایجاد نمود، این عامل در کنار خودبسندگی اقتصادی، از رونق افتادن راه ابریشم و امواج مداوم مهاجران صحراگرد سبب ناپایداری انسجام قدرت در این سرزمین گردید». آنچه در نتیجه بدان دست یافتیم این است که در کنار همه عوامل، تحول در ماهیت شاهراه تجاری آن و شکل گیری سرزمین محصور درخشکی علت تامه چندپارگی سیاسی از منظر جغرافیایی به شمار می آیند.

کلمات کلیدی:

تمرکزگریزی سیاسی، جغرافیای تاریخی، خانات سه گانه، فرارود

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/2030507>

